

Łódź, dnia 15.04.2018

Prof. dr hab. Janusz Bilski
Instytut Gospodarki Międzynarodowej
Uniwersytet Łódzki

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pana mgr Cezarego Klimkowskiego
pt. „Kurs walutowy a dochody producentów rolnych w Polsce”
Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy
Instytut Badawczy, Warszawa 2017.

Promotor: Prof. dr hab. Włodzimierz Rembisz.

1. Ocena wyboru tematu rozprawy.

Szybkie otwieranie polskiej gospodarki w ostatnich dziesięcioleciach, to z jednej strony efekty transformacji systemowej z drugiej, konsekwencje procesu integracji gospodarczej w ramach Unii Europejskiej.

W gospodarce otwartej handel zagraniczny tworzy nowe kanały transmisji impulsów koniunkturalnych z rynku międzynarodowego. Ceny światowe silnie oddziałują na poziom cen rynku wewnętrznego. Współpraca w ramach UE integruje rynki krajowe w tym rynki rolne. Zaczyna działać mechanizm wyrównywania się cen na terenie państw Wspólnoty.

Równocześnie, Polska charakteryzuje się dużą zmiennością kursu walutowego w stosunku do euro. Wskaźnik ERV (Exchange Rate Volatility) należy do najwyższych wśród państw UE. Silne wahania kursu złotego, stają się pasmem transmisyjnym, przenoszącym impulsy z gospodarki światowej.

Badania prowadzone w Polsce i innych krajach europejskich dowodzą, że wrażliwość gospodarek państw wschodzących na zmiany kursu jest silniejsza niż w krajach rozwiniętych.

Przedstawione powyżej zjawiska powodują, że polskie rolnictwo w coraz większym stopniu otwiera się na wpływ otoczenia międzynarodowego.

W polskiej literaturze ekonomicznej niewiele jest prac badających te procesy. Rozprawa doktorska Cezarego Klimkowskiego jest bodaj pierwszym tak obszernym studium, analizującym zależności między dochodowością rolnictwa a wpływem otoczenia międzynarodowego.

W polskiej literaturze przedmiotu znane są opracowania badające wpływ zmian kursu walutowego na handel zagraniczny, dotyczą one jednak ogólnego poziomu cen, bez dezagregacji na grupy towarowe. Tak zatem wnioski wynikające z tych analiz mogą różnić się od wniosków recenzowanej dysertacji. Przedstawione argumenty uzasadniają celowość podjęcia badań na temat wrażliwości cen surowców rolnych i dochodów przedsiębiorstw na impulsy zewnętrzne.

Wybór tematu jest trafny; wnioski Autora mogą być przydatne dla polityki rolnej oraz mogą być ważnym głosem w dyskusji na temat wyboru reżimu kursowego w Polsce.

2. Cel rozprawy, hipotezy badawcze.

Cel badawczy rozprawy Autor przedstawił we wstępie pracy (str. 6) i jest to: „... ocena wpływu kursu walutowego na dochody osiągane przez producentów rolnych w Polsce”. Cel jest prawidłowo sformułowany. Aby go osiągnąć Doktorant przedstawił dwa cele pośrednie. Jednym z nich jest określenie siły przenoszenia zmian kursu złotego na krajowe ceny produktów rolnych. Cele te zostały, moim zdaniem zrealizowane z powodzeniem.

Drugi cel pośredni to wyjaśnienie na gruncie teorii ekonomii międzynarodowej mechanizmu oddziaływania zmian kursu walutowego na dochody. Cel ten został zrealizowany w ograniczonym zakresie, co w mojej opinii nie wpłynęło w istotny sposób na wartość merytoryczną pracy.

Tak określone cele pracy nakładają na badanie pewne ograniczenia. Autor zawęży analizę do oceny wpływu kursu na ceny i dochody produktów rolnych. Doktorant abstrahuje od oddziaływania zmian kursu na wielkość eksportu. To znaczy wpływu deprecjacji na poprawę cenowej konkurencyjności eksportu, a w konsekwencji na dochody.

Autor miał prawo przyjąć takie założenie ograniczające badanie, powinien jednak w kilku zdaniach uzasadnić ten wybór.

Pan C. Klimkowski sformułował dwie hipotezy badawcze integralnie związane z celem i tematyką rozprawy (str. 8). Pierwsza dotyczy wpływu zmian kursu na dochody; druga odnosi się do różnej siły oddziaływania zmian kursowych na poszczególne sektory produkcji rolnej.

Hipotezy zostały pozytywnie zweryfikowane w pracy.

3. Ocena metody badawczej.

Zastosowane w pracy metody badawcze to jest analiza teoretyczna i badania ekonometryczne są właściwe dla osiągnięcia celu rozprawy. Należy zwrócić uwagę na wykorzystanie przez Doktoranta zaawansowanych metod ilościowych co sprawa, że

wnioski Autora są dobrze udokumentowane. W badaniach Doktorant wykorzystał bogaty materiał statystyczny.

4. Ocena układu pracy i wartości merytorycznej.

Układ pracy uważam za prawidłowy, dobrze służy realizacji celu głównego i weryfikacji hipotez. Nie oznacza to oczywiście, że nie widzę pewnych ułomności konstrukcyjnych. Tak na przykład uważam, że rozdział II (15 stron) można z powodzeniem połączyć z rozdziałem III. Praca doktorska C. Klimkowskiego jest opracowaniem z pogranicza finansów międzynarodowych i ekonomiki rolnictwa. Złożoność badań decyduje o jej wartości ale równocześnie może być źródłem pewnych niedociągnięć. W pracy widać wyraźnie, że Doktorant swobodniej porusza się np. w tematyce rolnej niż finansach międzynarodowych. Już sam tytuł rozdziału I „Teoretyczne i instytucjonalne mechanizmy działania kursu walutowego” nie jest najlepiej sformułowany, nie w pełni oddaje zawartą tam treść.

Rozdział uważam za przeciętny, występuje tu wiele uproszczeń i niedociągnięć. Krótki przegląd głównych teorii kursu walutowego uważam za niepełny, brak jest teorii zasobowych (podejście monetarne i portfolio).

Rozdział zawiera kilka ewidentnych błędów. Tak na przykład na str. 25 Doktorant przedstawił klasyfikację reżimów kursowych stosowanych w UE, którą trudno zaakceptować. Niezrozumiałą jest dla mnie mechanizm kursowy określony jako: „właściwy stały – ERM II” czy „izba walutowa – ERM II”. W klasyfikacji MFW nie ma takich rodzajów kursów walutowych. Prawdopodobnie chodzi tu o kurs „konwencjonalny stały” i „currency board” (tłumaczenie polskie – izba walutowa lub zarząd walutowy).

W tej samej części przedstawił błędne daty przystąpienia Estonii i Łotwy do strefy Euro (str. 25).

W dalszej części rozdziału (str. 33) zawarta jest informacja, że 75% transakcji rynku walutowego tworzyła para walut EUR – PLN. To jest tylko część prawdy, taką wielkość osiągają obroty (2016) na rynku transakcji kasowych a dokładnie mówiąc tzw. „rynek klientowski”. Na całym polskim rynku walutowym dominuje para USD – PLN za sprawą dużego udziału rynku w transakcji forex swap.

Rozdział III omawia zależności między kursem walutowym a cenami krajowego rynku rolnego. Najciekawszą częścią rozdziału są analizy dotyczące efektu przeniesienia zmian kursu na ceny.

Rozdział IV poświęcony jest analizie dochodów producentów rolnych. Uwaga skoncentrowana jest na badaniu zmian tych wielkości w latach 2004-2014. Wnioski wynikające z analizy są czytelne – główną determinantą zmian dochodów są wahania cen.

Rozdziały V i VI to najważniejsza część pracy, tu Autor weryfikuje hipotezy rozprawy. Rozdział V zatytułowany „Wpływ kursu walutowego na ceny krajowe” bada siłę efektu przeniesienia zmian kursu złotego na ceny wybranych grup produktów rolnych. Wnioski są jednoznaczne – zmiany kursu wyraźnie oddziałują na ceny.

W oparciu o wyniki badań zawartych w rozdziale V Autor, w rozdziale VI, szacuje wpływ zmian kursu EUR/PLN na dochody przedsiębiorstw rolnych. Jest to wartościowa analiza, pokazuje jaka jest wrażliwość dochodów na zmiany kursu. Wnioski Autora wskazują wyraźnie, że czynnikiem dominującym jest wpływ kursu na ceny, transfery finansowe z UE odgrywają mniejszą rolę.

5. Ocena formalnej strony pracy.

Formalna strona pracy budzi niewielkie zastrzeżenia, Autor nie ustrzegł się pewnych nieścisłości terminologicznych i redakcyjnych.

6. Uwagi końcowe.

Recenzowana rozprawa to wartościowe studium badające wpływ otoczenia międzynarodowego na dochodowość przedsiębiorstw rolnych. Autor dobrze opisał i oszacował działanie kursu walutowego na ceny surowców rolnych.

Doktorant podjął w pracy bardzo aktualny temat, słabo opisany w polskiej literaturze ekonomicznej. Wnioski Autora poszerzają naszą wiedzę na temat zewnętrznych uwarunkowań produkcji rolnej w Polsce.

W świetle przedstawionej oceny uważam, że rozprawa spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim i wnoszę o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

